

Ankara munisipaliteti

Category: Kitapcy, Publisistika

написано kitapcy | 24 января, 2025

Ankara munisipaliteti ANKARA MUNISIPALITETI

Sil joşgunlary paýtagt Ankarany ýesir aldy.

Jogaby kyn däl:

Stambul – Osmanlynyň Krym urşy bilen gurulan modern munisipalitetçiliginden nusgady (Şeýle-de, Pariž Kommunasыndан нусга аlnyp, 1854-nji ýylyň 13-nji iýunynda gurlupdy).

Ankara – respublikamyzyň modern munisipalitetçiligine нусга boldy.

Atatürk Ankara munisipalitetiniň öñbaşy rolda bolmagyny isledi. Şeýlelikde paýtagt munisipaliteti Osmanlydan harap bolan halda alynan 389 munisipalite nusga bolmalydy...

Şol sebäpli türk konstitusiýa taryhynda 1921-nji ýylyň Konstitusiýasy ýerli dolandyryş edaralaryna has köp agram beren konstitusiýa boldy.

1924-nji ýylyň 16-njy fewralynda «Ankara Şehremâneti» kanunu çykaryldy.

Osmanlydan galan munisipalitet tejribesi ýeterlik derejede däldi. Ýewropadaky munisipalitetçilik öwrenildi. Maliýeden abadanlaşdyryş işlerine çenli yzly-yzyna dûzedișler we üýtgeşmeler girizildi.

Ankaranyň abadanlaşdyrylmagyna iñ möhüm mesele hökmünde garaldy. Emma, şeýle bolmagyny isläniň ýeterlik bolmady, munisipalitetde tehniki taýdan kwalifisirlenen işgärleriň ýetmezçiliği duýulýardy.

Ara girip, şuny goşmasam bolmaz:

Şehremini Ali Haýdar (Ýulug) Ankaranyň hemme zatdan öñ gurluşyga mätäçdigini pikir edip, sumkasyna Ankaranyň daş-keseginden, gumundan nemunalar alyşdyryp, bulary ýewropaly

hünärmenlere görkezip, sement, kerpiç, keramzit edilip-edilmeýändigini öwrendi. Üns berýäñizmi?

Dowam edeýin:

1928-nji ýylda Ankara Şäher abadanlaşdyryş müdirligi guruldy. Bu müdirlik abadanlaşdyryş meýilnamasyny we baş ýyllyk maksatnamany taýýarlap, ministrlar sowetine tassyklatmalydy. Taýýarlanan baş ýyllyk maksatnama ministrlar sowetine tassykladylandan soňra ýyllyk býužetlere görä ýerine ýetirilmelidi.

Ýagny, meýilnamalaýyn hereket etmäge mejbür edilen munisipalitetleriň üstünde aýratynam merkezi hökümetiň gözegçiliği bardy.

• **TUTUŞ 76 MADDA**

Hawa, sähranyň ortasyndaky Ankara munisipaliteti Türkiýä nusga bolmalydy.

Ýokarda ýazyşym ýaly, munisipalitetiň şahsy düzümi (personaly) hünär taýýarlygy we san taýdan alanda pesdi, maddy güýji çäklidi...

Diňe Ankara şeýle däldi. Munisipalitetleriň ýagdaýyny gowulandyrmak üçin edilen iň esasy iş 1930-njy ýylyň 3-nji aprelinde çykarylan 1580 belgili «Munisipalitetler kanunu» boldy.

Osmanlynyň 53 ýyl hereket eden «Dersaadet Belediye Kanunu» we «Vilayet Belediye Kanunu» güýjüni ýitiren hasap edildi.

Respublikan hökümet bu kanun arkaly munisipalitetlere ýol görkezmegi maksat edinip, sanap bolaýjak ähli hyzmaty birin-birin agzap geçdi. Kanundaky 76 maddada nämeler ýokdy:

Jemgyýetçilik işleri we abadanlaşdyryş işleri boýunça hyzmatlar, saglyk hyzmatlary, bilim, medeniýet, sport boýunça hyzmatlar we başgalar, we başgalar...

Şol sanda, köpüsü daşary ýurt ýeňillikli şereketleriň elindäki aragatnaşyk, suw, elektrik togy ýaly hyzmatlar munisipalitetiň garamatyna geçirildi. Ýerli hyzmatlaryň munisipalitetleşdirilmegi, gürrüňsiz, döwletçilik prinsipine laýykdy.

Saglygy goraýyş ulgamyny jemgyýetçilik eýeçiligine geçirmek maksady bilen çykarylan «Umumi Hıfzıssıhha Kanunu»-da

halkçylyga tarap ädilen ädimdi.

Maýa goýumlaryna hemaýat bermegi üçin Munisipalitetler banky guruldy.

Özeninde Respublika baş ýörelgäni göz önüne tutdy:

- Munisipalitetleriň arasyndaky deňlik;
- Munisipalitetleriň hyzmat ediş ugurlarynyň giñeldilmegi;
- Munisipalitetleriň işinde erkinlik;
- Ýeke-täk derejeli saýlawlar bilen halkyň täsirli sazlaşygynyň üpjün edilmegi (saýlama ýaşy 18, saýlanma ýaşu 25 boldy).
- Munisipalitetleriň üstünde güýcli merkezi kontrollagyň bolmagy. Mysal üçin, diňe abadanlaşdyryş meýilnamasyny ýerine ýetirmek hökmanylygy artdyrylmady, abadanlaşdyryş işlerinde merkezi hökümetiň gözegçiligi berkidildi.

Ýeri, uzatmaýyn:

Düýn nusgalyk munisipalitet bolsun diýip gurulan Ankaranyň sil joşgunlaryna boýun bolmagyny nädip düşündirmek gerek?

Mesele diňe kişiler mi?

• **BINAGÄRI TURGUT ÖZAL**

Desantralizasiýa-ýerlileşdirmeye...

Merkezi dolandyryşyň meýilnamalaşdyryş, maddy çeşmeler, ygtyýarlyk, wezipe borçlaryny we jogapkärçiliklerini prowinsiýalardaky bölümlerine paýlan neoliberalizmiň populýarlyk gazanan düşünjesi...

1980-nji ýylyň 12-nji sentýabryndaky döwlet agdarlysygy we Turgut Özalyň ýolbaşçylygynda munisipalitetler düýpli ideologik-neoliberal üýtgeşmä uçradyldy.

Respublikanyň munisipalitetleri ýerini uly şäher munisipalitetlerine berdi, rol-model indi bulardy. Mysal üçin: Has ówal merkezi dolandyryşyň elinde bolan abadanlaşdyryş işleriniň barsy munisipalitetlere berildi. 3194-nji belgili «Abadanlaşdyryş kanunu» merkezi dolandyryşyň abadanlaşdyryş meýilnamalary boýunça tassyklama ygtyýarlygyny ýatyryp, munisipalitetiň çägindäki ýerleriň abadanlaşdyryş işleriniň munisipalitet derejesinde ýerine ýetiriljekdigini

kanunlaşdyrdы. Diňe bulam däl...

Maksat – bir bitewi döwleti kiçeldip, munisipalitetleri awtonomlaşdyrmakdy. Globallaşma şu sebäp bilen uly şäher munisipalitet sistemasyny emele geler ýaly etdi. Şeýlelikde, üýtgedilen malice

Maksat – bir bitewi döwleti kiçeldip, munisipalitetleri awtonomlaşdyrmakdy. Globallaşma şu sebäpli uly şäher munisipalitet sistemasynyň emele gelmegini boýna dakdy. Şeýlelikde, üýtgedilen maddy gurluş bilen global finans şereketleri uly şäherlere karz pul berme mümkünçiliginı gazandy! Uzak wagtlap munisipalitetleriň daşarky bergisiniň hiç bir jemgyýetçilik edarasynyň rugsadyna we gözegçiligine garaşly tutulmandygyny-da ýatladyp geçsem gowy bor...

Munisipalitet hyzmatlarynyň arzan, kepilliksiz işçi işledýän taşeronlara berilip, önumçilikden daşlaşmagy ýaly çekişmeli gürrünlere giribem durjak däl.

Ankaranyň şu gün tebigy heläkçilikleregarsy görevmeginiň sebäbi diňe Melih Gökçekler däl, ony-da «dogran» ideologik neoliberal düşüncedir.

Bu talańcy ideologiýany we syýasaty nädip pul gazarma serişdesine öwrüşleriniň üstünde durup geçmezden problemalara çözgüt tapmak mümkün däl...

Soner YALÇYN.

«SÖZCÜ» gazeti, 14.06.2022 ý. Publisistika